

ARVUSTUS

ALVAR LOOG
teatrikritik

«Viuldaja katusel»

Lavastaja Georg Malvius. Dirigendid Jüri Alperen, Kaspar Mänd või Lauri Sirp. Kunstnik Ellen Cairns. Valguskunstnik Palle Palmé. Koreograaf Adrienne Åbjörn
Esietendus Estonia teatris 3. juunil

Mie rahvusoper ei suutnud suvist teatrituru ümberjagamist ja solkimist enam tegevusetult kõrvalt vaadata ning otsustas suurprojektiga välja tulla ka ise esimest korda kaasa lüüa. Miks ka mitte: teatrisaal seisab tühjana ning trupp jõude, kohalike kultuurisõltlaste silmad hõõguvad aga iga suvega üha enam vajadusest hooajavälise teatriannuse järele, raha ootab kärsitult uut omanikku...

Estonia uus «Viuldaja katusel» on täielik kindla peale minek nii kunstilises kui ka kommertslikus mõttes – lavastus kui lüpsilehm. Värskel «Viuldajal» olid algusest peale kõik eeldused teha meie rahvusoperi kassast sularaha kogumispunkt: koguperformaadis muusikalizant, kultuslik teos, hea renomeega kodustatud välismaa lavastaja ning hinnatud ja armastatud külalishäälsetest esistaarid.

Ning mõistagi ajastus: juunis ja augustis kokku kolmekümnel (!) korral etendamisele tulev «Viuldaja» on glamurne ja kultuurne tubane meelelahutus maksajõulistele inimestele, kes ei saa või ei soovi loodetava esteetilise elamuse pärast sõita tsivilisatsiooni rüpest mõne metsa vahel paikneva improviseeritud vabaõhulava juurde ebamugavale puupingile palavuse või alajahtumisega või deldes vihmavarju hoidma või sääski söötma. Estonia turundusosakond tunneb oma tööd ja kliente: lisaetendused kuulutati välja juba pool aastat enne esietendust.

Koomika, lüürika ja traagika

Jerry Bocki «Viuldaja katusel» (1964) on otsekui juutide «Porgy ja Bess»: katse tuua kergeks ning kerglaseks arvatud žanrisse vastavalt rassilise ja rahvusliku problemaatikaga seotud ajaloolise ülekohtu temaatikat ning dramaatikat.

Sealjuures on märkimisväärne, et «Viuldaja», mis kuulub tänapäeva maailmas peamiselt küla- ja koolitruupide repertuaari ning mida esitavad eelkõige juudid ise teistele juutidele, on meil kujunenud kuidagi enesestmõistetavalt universaalseks klassikateoseks, mis pärinud Eesti kahe kutselise ooperimaja peale kokku viimase 27 aasta jooksul juba kolm (!!!) uuslavastust.

«Viuldaja» uusversiooni reklaamistrateegia on ehitatud paljuski Estonia eelmise, 1989. aastal välja tulnud ning peaaegu rahvuslikuks kultuurisündmuseks kujunenud lavastuse sümbolisele kapitalile.

Anatevka küla värvikas elu.

Kosjamoor Yente (Helgi Sallo) ja Tevje naine Golde (Evelin Võigemast).

Mäletatavasti esietendus tollane lavastus täpselt märtsiküüditamise 40. aastapäeval, panes deporteeritavatest juutidest rääkiva loo riimuma mälestusega ühest eestlaste lähiminevikurkumest sündmusest.

Ma ei mäleta enam täpselt 1989. aasta lavastuse kõiki detaile, kuid tundub, et Georg Malvius on toonud uuesti lavale mitmeski mõttes sellesama versiooni. See näiline sarnasus algab šotlanna Ellen Cairnsi lavakujundusest, mis meenutab väga Eldor Renteri omaaegset tööd: mõlema keskne motiiv on taeva alla joonistatud Chagalli stiilis kergelt kubistliku väljängemisega talumajad. Ning peaosas üles asuva Mait Malmsteni kehastatud karakteri rollijoonis ja osatäitmine on oma leebes kelmikuses ehmatavalt sarnane Jüri Krjukovi omaga.

Kuivõrd Malvius iseennast kopeerib või mitte, polegi oluline. Igatahes on ta teinud head tööd. Kõigepealt väärib tunnustust tema tark otsus mitte hakata lavastajana sellele teosele fantaasia üleküllusest või epateerimissoovist mingit teist plaani jõuga peale kasvatama, sest suure tõenäosusega oleks tulemus alliktoese dramaturgilist spetsiifikat arvestades poliitiliselt ebakorrekne või maitsetu või mõlemat korraga.

Malviuse «Viuldaja» on tugevatele karakterrollidele tuginev hea tempoga lavastus, mille puhul püsivad sõnalised ja muusikalised numbrid ning koomilised, lüürilised ja traagilised stseenid harvanähtavalt

hästi tasakaalus. Tundetooni ja rütmi vaheldus on sujuv ning maitsekas, minemata kuskil üle ääre ning lubamata kasvada kontrastil liiga suureks. Ainsa erandina seisab teistest pisut eraldi väljamõeldud unenäo ümberjutustuse pilt, mis tundub oma eriefektidega ülejäänul foonil natuke üelavastatud.

Hästi on lavalise üldpildi ja dünaamika seisukohast kasutatud koori ning kõrvaltegelasi, värvi ja hoogu annavad rahvusliku koloriidiga eluröömsad tantsud kõrtsi- ja pulmapildis (koreograaf Adrienne Åbjörn Rootsist).

Estonia uus «Viuldaja katusel» on täielik kindla peale minek nii kunstilises kui ka kommertslikus mõttes – lavastus kui lüpsilehm.

Lavastuses leidub terve galerii väljatöötatud tegelaskujuksid, keda kõiki (sh kroonuvõimu esindavat politseipealikku) on kas suuremal või vähemal määral karikkeeritud, ent kujutatud siiski kaasaelamise ja kaastundega.

Mait Malmsten loob piimamees Tevjenale pehmeid pooltoone kasutades mitmeplaanilist karakteri, mängides ühtviisi veenvalt suureks nii oma pahed, hirmud, unistused, tõekspidamised, valikud kui ka valu. Tema osatäitmine sidus minu nähtud etendusel (5. juuni õhtul) lavastuse tegevusliinid ja tundetoonid üheks toimivaks tervikuks. Vaid üleminekul kõ-

nelt laulule oli Malmsteni natuke kobav nagu oma ujumis- oskuses kahtlev inimene, kes läheb vette tundmatus kohas. Kuid ta kosus alati ning suhteliselt kiiresti.

Malmsteni peamine lavapartner, Tallinna Linnateatrist imporditud Evelin Võigemast oli sedapuhku valitud rohkem reklaamipostrit kui konkreetset teost ja lava silmas pidades. Nii laulja kui ka näitlejana ühtviisi virtuoosne Võigemast on vähemalt minu silmale karmi käe ja ütlemisega viie lapse emast juudi vanamuti kehastamiseks veel ikka liiga noor(uslik) ja ilus. Ei olnud teda rolli loomisel märkimisväärselt aidanud ka grimmituba ega lavastajakäsi. Suure lava jaoks mängis ta lihtsalt liiga väiksel ja vaikselt.

Veidi verevaesed naised

See sisus soolist võrdõiguslikust jutlustav muusikal kannatab mõneti paradoksaalsel moel oma sõnalises ja muusikalises dramaturgias – ning enamasti ka lavastuses – natuke liiga verevaeste naistegelaskujude all. Estonia uusversioonis on mehele minevad peretütred (Kadri Kipper, Anett Schneider ja Kaia Oidekivi) päris hästi lahku lavastatud, kuid jäävad nii karakteri siseelu kui ka väliskuju intensiivsuse ja meeldejäätavuse poolest selgelt alla oma peigmeestele (Reigo Tamm, Norman Salumäe ja Karl-Erik Tamme).

Helgi Sallo kehastatud kosjamoor Yente oli rätsepaloikega osatäitmine nii vastava rolli kui ka näitleja enese füüsiliste eelduste seisukohast. Sallo püsis väga hästi ja maitsekalt ühes registris ega hakanud kordagi publiku reaktsiooni ja iseenast nautides üle mängima. Talle assisteeris lihunik Lazar Wolfina ooperilaulja kohta draamarolis väljapaistvalt meisterliku osatäitmisega teinud René Soom.

Lavastusel polnud korraliku muusikalist tervikut, kuna iga solist laulis oma numbri(d) endale sobivas stiilis, mis erinesid omavahel üksteist kohati tugevalt. Või kes see muusikalilt tänapäeval üldse mingit akadeemilist stiiliühtsust eeldab ning ootab? Orkester (dirigent Kaspar Mänd) mängis selgelt ja kõlarikkalt, kuid kipus sageli soliste matma, hoolimata asjaolust, et viimaste võimendamiseks kasutati mikrofonide abi.

Proloogis välja käidud kahest kujundist – tiibadega katusest ning viuldajast katusel – töötas lavastaja loo arendes millegipärast edasi vaid esimesega. Epiloogis tõi Malvius lõpukujundina mängu väikese poisi, kelle puhul polnud täpselt aru saada, kas ta magas, oli minestanud või surnud. Oli see Tevje (lapse)laps, juutide oodatud Messiase saabumine või viide nüüdisaja paadipõgenikest pagulaste märtrisümboliks saanud uppunud poisile?

Paljukannatanud juudi rahva ja kõigi teiste oma kodust välja aetud või põgenenud inimeste kõrvalt läheb minu kaastunne ka Estonia trupile, kel tuleb selle lavastusega anda mitmel suvisel nädalavahetusel kaks etendust päevas.

E·R·S·O
EESTI RIIKLIK SÜMFOONIAORKESTER
Peadirigent ja kunstiline juht Neeme Järvi

ESTONIA'S FRIENDS INTERNATIONAL MEETING
estonia.eu/friends

30. juuni 2016
kell 20
Estonia
kontserdisaal

**SUUR
SUVINE
KOHTU-
MINE
SÕBRAD**

SILVIA ILVES
(tšello)

EESTI
RIIKLIK
SÜMFOONIA-
ORKESTER

Dirigent
NEEME JÄRVI

WEINER
TŠAIKOVSKI
ELLER
GERHSHWIN
ELLINGTON
GROFÉ

Piletid: 22 € / 16 €
www.piletilevi.ee
www.piletimaailm.com